

# Basal hygien i vård och omsorg - Anvisning

## Bakgrund

Basal hygien omfattar handhygien och användning av arbetskläder, skyddshandskar och skyddskläder – med andra ord åtgärder som ska tillämpas i den direkta vården och omsorgen för att förebygga vårdrelaterade infektioner.

Arbetet med basal hygien är en del i det systematiska patientsäkerhetsarbetet.

## Lagrum och styrande förutsättningar

- [Patientsäkerhetslagen \(2010:659\)](#)
- [Hälso- och sjukvårdslagen \(2017:30\)](#)
- [Senaste version av SOSFS 2015:10 Socialstyrelsens föreskrifter om basal hygien i vård och omsorg - Socialstyrelsen](#)
- [Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vårdgivares systematiska patientsäkerhetsarbete \(HSLF-FS 2017:40\)](#)
- [Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete \(SOSFS 2011:9\)](#)
- [Smittrisker \(AFS 2018:4\), föreskrifter - Arbetsmiljöverket \(av.se\)](#)
- [Stopp för smitta och smittspridning- Broschyr hygienriktlinje.pdf.pdf \(nll.se\)](#)

## Syfte

Att förhindra smitta/smittspridning och vårdrelaterade infektioner

- från patient till personal och från personal till patient (direkt kontaktsmitta)
- mellan patienter, via personalens händer, kläder och utrustning (indirekt kontaktsmitta)

## Omfattning

Anvisningen ska tillämpas där vård, tandvård och omsorg bedrivs.

## Roller/Ansvarsfördelning

**Vårdgivaren** ansvarar för att föreskrifterna följs. Därmed ska vårdgivaren till exempel ta fram de rutiner som behövs för att säkerställa att riktlinjerna följs. Vilka rutiner som behövs kan variera beroende på typ av verksamhet.

**Verksamhetschef/Enhetschef** ansvarar för att rutinen är känd av och tillämpas av alla medarbetare i verksamheten.

**Hälso-, sjuk- och tandvårdspersonal och personal i kommunal vård och omsorg** är ansvariga att följa de fastställda rutinerna och därigenom vara delaktiga i att förhindra smitta, smittspridning och vårdrelaterade infektioner.

## Anvisning

I basala hygienrutiner ingår

- handhygien: alltid handdesinfektion, ibland också handtvätt
- handskar
- skyddskläder: engångs plastförkläde
- ibland stänkskydd: munskydd, skyddsglasögon/visir.
- personlig hygien

### Arbetsdräkt

Kortärmad blus/klänning och byxor ska användas vid undersökning, vård och behandling av patient. Inom ambulanssjukvård i utryckningstjänst kan larmställ användas. Vid samtalskontakter ex kurator, psykolog, krävs inte arbetsdräkt.

Arbetsdräkten (kortärmad blus/klänning och byxor);

- tillhandahålls av arbetsgivaren
- används endast på arbetsplatsen
- byts dagligen samt då den blivit våt eller synligt smutsig
- kortärmad ren tröja/underställ får användas under arbetsdräkten men får inte ha en längre ärm än arbetsdräkten

**Vid användning av huvudduk** ska den fästas upp eller stoppas innanför arbetsdräkten och bytas dagligen. Huvudduk beställs via textilleverantör.

### Handdesinfektion

Desinfektera händerna med alkoholbaserat handdesinfektionsmedel;

- före och efter patientkontakt
- före rent arbete och efter smutsigt arbete
- före påtagning av handskar
- efter användning av handskar

Gör så här:

1. Kupa handen och fyll den med handdesinfektionsmedel, minst 2 pumpningar (4 ml).
2. Gnid in medlet enligt desinfektionsschema. Kom ihåg fingertopparna, mellan fingrarna och i tumgreppet. Avsluta med underarmarna.
3. Fortsätt gnida tills alkoholen har dunstat och huden åter känns torr.

### Handtvätt

Tvätta före handdesinfektion:

- Om händerna är synligt smutsiga eller känns smutsiga.
- Efter vård av patient med diarréer eller kräkningar.

Gör så här:

1. Använd flytande tvål
2. Tvätta händerna nog
3. Torka ordentligt torrt med torkpapper
4. Desinfektera händerna

## Handskar i vården

Händerna ska inte utsättas för handskar under längre tid och oftare än nödvändigt, eftersom risken för kontakteksem då ökar. Ur allergisynpunkt är handskar av plast att föredra. När naturgummi/latexhandskar används ska de vara av god kvalitet och ha låga halter av allergiframkallande ämnen

- Desinfektera händerna före handskar tas ur kartongen
- Använd alltid handskar vid risk för kontakt med kroppsvätskor så som blod, urin, avföring, kräkning, sekret och likvor.
- Kasta handskarna direkt efter användning.
- Tänk på att handskar blir förorenade utanpå och då sprider smitta på samma sätt som en hand.
- Berör inte omväxlande smutsigt och rent, även om du har handskar på händerna. Byt handskar mellan olika vårdmoment hos samma patient.
- Desinfektera händerna efter att handskar använts.
- Handskar utgör ett visst mekaniskt skydd mot stickskada.
- Handskar minskar den mängd smittämnen som når handen men är inte ett 100% skydd då mikroskopiska hål kan förekomma.
- Handskar påverkas av lösningsmedel som till exempel alkoholer som kan påverka hållbarheten.

## Skyddskläder

Mikroorganismer kan spridas mellan patienter och personal via nedsmutsad arbetsdräkt. Rätt användning av engångs plastförkläde ger ett fullgott (>95%) skydd mot nedsmutsning. Plastförklädet är en engångsprodukt.

Engångs plastförkläde ska användas:

- vid direktkontakt med patienten eller patientens säng, exempelvis vid omvårdnad och bäddning.
- vid risk för stänk eller kontakt med kroppsvätskor
- vid hantering av förorenade föremål
- vid undersökningar och behandlingar som penetrerar huden

## Personligt hygienansvar

Händer, kläder, hår och smycken kan utgöra smittvägar för indirekt kontaktsmitta. Var därför alltid noga med din personliga hygien när du arbetar i vården. Trasig hud och inte hel slemhinna utgör en risk för indirekt och direkt smittspridning.

- **Smycken** – klocka, armband, ringar, ska inte användas i samband med vårdarbete då de samlar mikroorganismer och hindrar en effektiv handdesinfektion.
- **Piercing och tøjningar** – lämplighet behöver riskbedömas vid varje enskilt fall om piercing och tøjning genom slemhinna eller piercinghål på händer och underarmar. Tänk på att undvika att röra i piercingen under arbetsdagen och var noga med handhygien.

- **Naglar** – ska vara kortklippta och fria från alla typer av nagellack. Lös-naglar ska inte förekomma.
- **Hår och skägg** – långt hår och skägg ska vara uppsatt i samband med vård-arbete.
- **Bandage, stödskenor, plåster eller motsvarande** – ska inte användas på händer och underarmar.
- **Förebygg torra och nariga händer** – mjukgörande kräm kan användas i samband med raster och före/efter arbetstidens början och slut.

### Personlig skyddsutrustning (PPE)

Skyddar vårdpersonalens ansikte och slemhinnor mot risk för stänk av kroppsvätskor från patient ex; luftvägssekret, vid sugning av luftvägar och mot luftburen smitta.

- Ett vätskeavvisande munskydd i kombination med visir eller skyddsglasögon, kan användas som stänkskydd.
- Andningsskydd FFP3 skall användas vid luftburen smitta.

## Personalinfektioner

### Infekterade sår hos personal

Du som anställd kan själv bära på infektioner eller smitta som kan infektera den du vårdar eller dina arbetskamrater. Den du vårdar är på grund av sjukdom, ålder eller behandling mer infektiöskänslig.

Om du har ett infekterat sår, nagelbandsinfektion, infektion i piercinghål eller dylikt, ska du alltid rapportera detta till din chef/arbetsledare som bedömer vilka åtgärder som ska vidtas. Infekterade sår, även om de är små, är en viktig smittkälla för infektioner, särskilt med stafylokocker och grupp A-streptokocker.

Arbeta inte direkt med patienter om du har en infektion på händer, underarmar (sårinfektion, infekterade nagelband).

Vid psoriasis eller eksem på händer eller underarmar skall du inte vårda patienter med bärarskap/infektion med MRSA- Meticillin-resistenta *Staphylococcus aureus*. Psoriasis/eksem kan även förhindra en korrekt handdesinfektion.

### MRSA-bärarskap hos personal

Rapportera till din chef/arbetsledare om du det senaste året har arbetat eller sökt vård utanför Norden eller där multiresistenta bakterier förekommer. Du kan då ha blivit bärare av MRSA, se [Smittskyddets personalinformation](#) och [Vårdhygiens rutin gällande MRSA- screeningpersonal](#).

### Mag-tarminfektion hos personal

Om du har mag-tarminfektion ska du stanna hemma och rapportera till din chef/arbetsledare. Återgång till arbete och eventuella hygienföreskrifter: Se Smittskyddets: [Åtgärder vid tarminfektioner-lathund.pdf \(nll.se\)](#) och Vårdhygiens handläggningsrutin: [Virusorsakad gastroenterit \(vinterkräksjuka\) - handläggning av patient inom slutenvård \(nll.se\)](#)

## Referenser

[Basala hygienrutiner och god hygienisk standard - Socialstyrelsen](#)

[Basala hygienrutiner och klädregler - Vårdhandboken \(vardhandboken.se\)](#)

[Att förebygga vårdrelaterade infektioner – ett kunskapsunderlag — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

[Rena händer räddar liv - Rena händer räddar liv \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)